

Рекомендації з питань додержання прав і свобод біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту

02/12/2021

Відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»:

біженець – особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуває за межами країни своєї громадянської належності *та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань*, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань;

особа, яка потребує додаткового захисту, – особа, яка не є біженцем, але потребує захисту, оскільки така особа *змушена була прибути в Україну* або залишитися в Україні *внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження* через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань;

особи, які потребують тимчасового захисту, – іноземці та особи без громадянства, які *масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії*, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження.

Порядок звернення особи із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Особа, яка з наміром бути визнаною біженцем в Україні або особою, яка потребує додаткового захисту, *перетнула державний кордон України в порядку, встановленому законодавством України, повинна протягом п'яти робочих днів* звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, *із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту*.

Особа, яка з наміром бути визнаною біженцем в Україні або особою, яка потребує додаткового захисту, під час в'їзду в Україну *незаконно перетнула*

державний кордон України, повинна без зволікань звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, ***із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.***

У разі якщо така особа ***під час незаконного перетинання державного кордону України*** звернулася із зазначеною заявою до посадової особи Державної прикордонної служби України ***вона зобов'язана надати цій посадовій особі пояснення про причини незаконного перетинання державного кордону України.***

У разі відсутності у такої особи документів, що посвідчують її особу, або якщо такі документи є фальшивими, ***вона повинна повідомити в поясненні про цю обставину, а також викласти причини зазначених обставин.*** Під час надання пояснень особою, яка не володіє українською або російською мовами, орган Державної прикордонної служби України повинен забезпечити перекладача з мови, якою така особа може спілкуватися.

Водночас, відповідно до пункту 4 статі 5 Закону ***особа, не несе відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України, лише якщо вона без зволікань звернулася із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.*** Також така особа не несе відповідальності за порушення правил перебування в Україні, якщо вона перебуває на території України протягом часу, необхідного для подання заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Після надання пояснень особа, яка звернулася із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, ***повинна бути протягом 24 годин передана*** посадовими особами Державної прикордонної служби України представнику центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Відповідно до статті 26 Конституції України

Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» біженець чи особа, яка потребує додаткового захисту або якій надано тимчасовий захист, не може бути вислана або примусово повернута до країни, де їх життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, а також з інших причин, що визнаються міжнародними договорами чи

міжнародними організаціями, учасниками яких є Україна, як такі, що не можуть бути повернуті до країн походження.

У Законі України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» передбачено, що особа, *стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту*, має право на:

- тимчасове працевлаштування, навчання, медичну допомогу;
- проживання у родичів, готелі, піднаймання житлового приміщення або користування житлом, наданим у пункті тимчасового розміщення біженців;
- безоплатну правову допомогу;
- конфіденційне листування з УВКБ ООН та право на відвідання співробітниками УВКБ ООН;
- інші права, передбачені Конституцією та законами України для іноземців та осіб без громадянства, які законно перебувають на території України.

Особа, яка звернулася за наданням статусу біженця чи додаткового захисту і стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, зобов'язана:

подати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, відомості, необхідні для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;

- відбутися до визначеного місця тимчасового проживання у разі одержання направлення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту;
- проходити медичне обстеження на вимогу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту;
- з'являтися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, у визначений ним строк;
- повідомляти центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, про свої поїздки за межі адміністративно-територіальної одиниці України, на території якої вона проживає.

Особа, яку визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, має рівні з громадянами України права на:

- пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України, крім обмежень, встановлених законом;
- працю;
- провадження підприємницької діяльності, не забороненої законом;
- охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування;
- відпочинок;
- освіту;
- свободу світогляду і віросповідання;
- направлення індивідуальних чи колективних письмових звернень або особисте звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб цих органів;
- володіння, користування і розпорядження своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності;
- оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб;
- звернення за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- безоплатну правову допомогу.

Варто зазначити, біженці та особи, які потребують додаткового захисту, мають право на одержання грошової допомоги, пенсії та інших видів соціального забезпечення в порядку, встановленому законодавством України, та користування житлом, наданим у місці проживання.

Право на медичну допомогу

Постанова КМУ від 19.03.2014 № 121 «Про затвердження Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, та компенсації вартості медичних послуг і лікарських засобів, наданих іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України».

Право на матеріально-побутове забезпечення

Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.03.2016 № 217 «Про затвердження Вимог до матеріально-побутового забезпечення біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, що проживають у пунктах тимчасового розміщення біженців», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 09 червня 2016 р. за № 833/28963

Розміщення іноземців та осіб без громадянства

До пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, направляють осіб:

стосовно яких судом прийнято рішення ***про примусове видворення*** за межі України;

стосовно яких судом прийнято рішення про затримання з ***метою ідентифікації*** та забезпечення примусового видворення за межі України, у тому числі прийнятих відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію; затриманих за рішенням суду ***до завершення розгляду заяви*** про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, або особою без громадянства.

У разі звернення за захистом іноземцем та особою без громадянства, ***які законно перетнули державний кордон та мають дійсні документи для в'їзду та перебування на території України***, до посадової особи підрозділу охорони державного кордону ***посадова особа підрозділу охорони державного кордону***, до якої звернувся шукач захисту, ***невідкладно доповідає про факт звернення старшому зміни прикордонних нарядів та складає рапорт*** по команді про факт звернення.

Старший зміни прикордонних нарядів ***роз'яснює шукачу захисту порядок звернення за захистом*** відповідно до законодавства України (за необхідності залучає для цього перекладача);

надає інформацію про місцезнаходження та контактні дані найближчого територіального органу ДМС, де шукач захисту може звернутися із письмовою заявою про захист;

інформує про факт звернення центр управління службою підрозділу охорони державного кордону.

До пунктів тимчасового розміщення біженців направляються особи, які подали заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем чи особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.